

zésre került a sor. Legerősebb vonzóereje a mai tárgy regényeknek, utleírásoknak, életrajzoknak és a népszerű tudományos irodalomnak volt. Még az annyiszor holtta nyilvánított lírai költészet iránt is többször történt érdeklődés. A kis kiállítást ezek az 5 délelőttön meglátogató 1000 tanuló közül 248 mindjárt jelentkezett, ami kerekén 25 %-nak felel meg. Egy számszerint nem rögzített része a tanulóknak azt közölte, hogy a lakhelyükhöz vagy munkahelyükhöz legközelebb eső fiókkönyvtárnál fognak jelentkezni. 355 kötet könyv került kikölcsönzésre. Ezt az eredményt jobb előkészítéssel, célszerűbb szervezéssel és toborzással, mindenekelőtt pedig egy nagyobb, gazdagabb könyvválasztékkal kétségtelenül még lényegesen javítani lehet. Azonban egy is elmondhatjuk, hogy ez a vállalkozásunk fiatal olvasók megszerzésére mindenképpen sikerrel járt. Arra bátorított fel minket, hogy az idei "Könyvhét" alatt megismételjük és kerületünk erre számra lehető körzeti könyvtárainak még akkor is kivételre ajánljuk, ha a "napok" sajnos egybe is esnek a júniusban megkezdődő vizsgákkal. Módszerünk segítségével még többet is elérhetünk: megemléskedhet az önműködés könyvtár és a tanuló iskola között; gyors mértékben tudjuk megnyerni a dolgozó fiatalságot új olvasókul; végül érdeklődést kelthetünk a haladó, az öntudat ébresztésére és képzésére alkalmas irodalom iránt.

Der Bibliothekar, 1956. 4.sz. 197-203. lap.

ÉSZREVÉTELEK A KÖNYVTÁRI PLAKÁTHOZ

A könyvterjesztés és népszerűsítés nagyszámu formái között a plakátot ma még mindig sok gondot okozó mostohagyermeknek kell tekinteni. Az eddig talált megoldások legnagyobb részét sem tematikai vagy művészeti szempontból, sem pedig a szervezés szempontjából nem tekinthetjük mintaszerűnek.

Tematikai szempontból nagyon előnytelenül hat az, hogy a könyvtári plakát sokirányu felhasználási lehetősége közül még mindig nagy a bizonytalanság és még nagyobb a hozzá nem értés. Ennek oka, hogy a kérdést nem vitatták meg kellőképpen s hiányzik a tapasztalatok ki-cserélése. Megállapíthatjuk, hogy nálunk a könyvtári munkában a plakátoknak általában négy fajtája talál alkalmazást. Ezek a következők: plakátok, melyek általában a könyvet magát hirdetik, tehát a könyvkereskedelmet és könyvtárt egyaránt szolgálják; plakátok, melyek a könyvtárakat vagy egy bizonyos könyvtár használatát reklámozzák; plakátok, melyek valamely különleges indítékból, alkalomból hirdetik, ajánlják a könyveket /ezek mind a könyvtáron belül, mind kívül hatásosakká válhatnak/; plakátok, melyeknek egy meghatározott, szűken körülhatárolt feladata van /pl. kiállítási segédeszközök/. De még nem fejlődött nálunk

a könyvtárplakátnak egy különleges formája, mely pedig a Szovjetunióban már széltében elterjedt, az a plakát, amelyik "agitációsessköz a legértékesebb könyvek olvasása érdekében", vagy - ahogyan azt Denisz'ev "A tömegkönyvtár munkája"^{1/} című művében meghatározza: "Egy művésziesen kialakított ajánlási jegyzéke a legértékesebb irodalomnak". Az ilyenfajta plakátok tehát bizonyos értékes könyvet /könyveket/ propagálnak. Nálunk még ritkaságszámba megy, ha ilyen módon toboroznak olvasókat az irodalom egyes csoportjai, pl. szakkönyvek számára. Pedig - az előfeltételek meglévin - szükséges, hogy a könyvtári plakátnak már említett elterjedt formái mellett kialakuljon az egyes könyveket hirdető plakát. A "Kultur und Fortschritt" könyvkiadó már ki is hozott ilyenféle plakátokat a könyvtárak számára "Der Buchreporter" címmel, ezeken saját vállalatát könyveit propagálja...

Bizonyára mindenki számára, aki a könyvtári plakát továbbfejlesztésének kérdésével foglalkozik és aki tanulmányozza Denisz'ev könyvének megfelelő fejezetét, feltűnik, hogy a szovjet könyvtári plakát nem nyomtatott plakát, hanem ceruzával, ecsettel és ollóval a könyvtár dolgozói maguk készítik el. Ez a plakát módszerbeli utmutatást ad, amennyiben pl. eligazít a használatra vonatkozólag, közvetlenül igyekszik a termelésre hatni és egyben a könyvtár használatára is olvasókat toboroz. Denisz'ev példaként említi egyik falusi könyvtárat, amely a területén lévő kolhozoknak egész sorozat plakátot küldött a "Kerüljétek a termésveszteségeket!" témakörből. A plakátokra a természetesség ellen folyó küzdelem legjobb könyveinek borítófejtőit rajzolták fel.

De nemcsak az kívánatos, hogy a könyvtáros tájékozott legyen, plakátjai különféle felhasználási lehetőségeiről, hanem tisztában kell lennie a plakát politikai nevelőhatásával és tudnia kell azt is, hogy a könyvtári plakát az irodalompropaganda egyéb formáin belül milyen működést fejt ki. Van M. Kalinnak egy találóan jellemző formulája: a plakát aktív politikai feladatáról: "A plakát a tömegek művészete, azzal megy be a művész a népbe". A plakát szükséges hatásmódjának jó meghatározását adja W. Kemenov is, mikor azt írja: "A plakát a művészet egyik legtevékenyebben és legközvetlenebbül ható fajtája". Természete szerint a plakát szenvedélyes felhívást tartalmaz a nézőhöz. A plakátnak izgalomba kell hoznia a néző gondolatait és érzéseit közvetlenül bizonyos cselekedetekre, tettekre kell ösztökélnie. Ezekre a tettekre utal mind az ábrázolás, mind a szöveg; az utóbbinak természetesen az ábrázolással a legszorosabb összhangban kell állnia. A különbség a könyvtári plakát és a könyv propagálásnak többi általunk ismert formája között első sorban abban áll, hogy az utóbbi esetekben még kizárólag toborzó, propagáló, ráutaló szerepről van szó. A könyvtári plakát ugyanakkor a propaganda mellett az irodalom ismeretét és az olvasókedvet is elmélyíti.

Ami könyvtári plakátjaink művészi színvonalát illeti, elmondhatjuk, hogy az itt mutatkozó hiányosságok összefüggnek egész plakátművészetünk általános bajjaival. Ezeket az utóbbi időben a sajtóban is sokszor megvitatták, legnagyobb bajnak a plakátok egyformaságát látják. Bár a könyvtáros mint megrendelő, a kialakítás tekintetében is érvényesítheti befolyását, /és ezt a befolyást nem szabad jelentéktelenné tekinteni/, egy hatásosabb plakátművészet felé az áttörés

^{1/} Denisz'ev: A tömegkönyvtár munkája.

mégis csak a szakemberek részéről történhet. Magától értetődően a könyvtárosok gyakorlati tapasztalatai és beleélőképessége révén megvan a lehetősége, hogy - mint megbízó - határozott és ésszerű javaslatokat tegyen művészi könyvtári plakát kialakítása érdekében.

A szervezés szempontjából nagy hiányt jelent, hogy a plakátok előállításánál egyes könyvtárak egymástól elszigetelten dolgoznak és hogy mindezekig az együttműködés és tapasztalatcsere a semmivel volt egyenlő. /Szakfolyóiratunk kilenc évfolyama a könyvtári plakát kérdésséről egyetlen közlemény sem tartalmaz! / Olyan kérdések, mint pl. a vidéki könyvtárak számára készülő propagatív plakátok központi előállítása, ugyancsak ide tartoznak. El kellene kerülni, hogy minden egyes könyvtár kénytelen legyen saját területe részére ilyen plakátokat kiadni, hiszen központilag a plakátok sokkal célszerűbben készíthetők el. Mégsem szabad a másik tuzásba esni és lehetőleg mindent központosítani akarni. Ha a témák szempontjából nézzük a dolgot, bizonyára gyakori eset lesz, hogy a plakátnak tartalmilag a terület különleges adottságait kell tükröznie...

Ahogy a rostocki kerületi könyvtár a hatásköréhez tartozó városi és községi könyvtárak számára propagatív plakátokat készített, ugyanúgy kellene - lehetőleg központilag - plakátokat kiadni, melyek a Német Demokratikus Közfársaság különböző könyvtárfajtáit népszerűsítik. Ez azért különösen célszerű, mert ilyen módon lehetővé válik bizonyos olvasórétegeket - arra alkalmas formában - közvetlenül megszólítani. Hogy hogyan kell plakátokat különleges célok szolgálatára alkalmassá tenni, arra még sok kezdeményező gondolatot lehetne adni. Ez azonban ennek a tanulmánynak keretében nem lehetséges. Csak néhány példát nevezünk meg a legfontosabbak közül: plakátok központi kiadása a szüneti gyermektáborok számára, a Német-Szovjet Barátság Hónapjának alkalmából, a Világbéketanács emléknappjainak és a pártoktatási irodalom propagálására. Az ilyen plakátok központi kiadása munkaidőt és munkaerőt takarít meg, és különösen a kisebb könyvtárak munkájának jön jól segítségére.

Most fordítsuk figyelmünket a plakátok alakjára és formájára! Már eleve világos, hogy a könyvnek - még konkrétebben kifejezve, a haladó könyvtárnak - a propagálása kell, hogy a könyvtárplakát kialakítását megszabja. Azonban plakátjaink jelenleg még lényegükben a könyvtári propaganda eszközei; még nem közvetlen eszközei az irodalompropagandának. A nézőhöz intézett felszólításainak szándéka egészen általánosan az, hogy általában az olvasásnak ill. valamely könyvtár olvasójának megnyerjék. A megformálás lehetőségei, melyek ezideig a leggyakoribbak, a következők: 1. A kép szimbolumok segítségével utal a könyv jelentőségére vagy az olvasmányok hasznos voltára. 2. Az ábrázolásban a könyv az olvasó vagy dolgozó emberrel kapcsolatban jelenik meg. 3. Az ábrázolás a könyvet bizonyos környezetben /miliőben/ mutatja be, ezáltal remélnék olvasókat megnyerhetni...

Míg a plakát megvalósításához a könyvtáros csupán az ideát adja, addig a szövegnek a kiválasztása teljesen az ő kezében van. Ezzel kapcsolatban a következőkre kell különösen figyelemmel lennie:

1. Kerülni kell minden egyformaságot, azonosságot. Eredetibb és különlegesebb szövegeket kell találni, mint eddig. Az olyan szö-

vegek, mint pl. "A könyv tanít, jöjjön a városi könyvtárba!" vagy "Könyvet a községi könyvtárból minden parasztházba", nem rosszabbak, de nem is jobbak, mint az eddig ismert, használható jelmondatok legtöbbje. A mottó /jelszó/ kiválasztásánál is le kell térni az egyforma-ság utjáról. Helyes volt, hogy a Heinrich Mann féle jelszót: "A ma könyvei a holnap cselekedetei" a kultúra minisztériuma a könyvhét mottójául jelölte ki és ezáltal az ünnepség konkrét tartalmat kapott. Mégis vigyázni kell a jövőben arra, hogy ez a mottó a gyakori használat következtében a könyvtárakban ne váljék elkoptatott frázissá.

2. A hatás szempontjából igen fontos a szöveg rövidsége és tömörsége. Tul. hosszú vagy körülményes szöveg a legjobb művészi munka hatását is leronthatja. Nagyon sok mulik a szöveg ügyes elosztásán és alakításán...

3. Vigyázni kell továbbá arra, hogy a szöveg és a képi ábrázolás között ne legyen ellentmondás és egyik a másikat ne tegye feleslegessé...

Ez a dolgozat arra volt kísérlet, hogy általános vonásokban és konkrét példák feldolgozásával tájékoztasson a könyvtári plakát egy-némely problémájáról, továbbá, hogy vitára ösztönözzön, végül, hogy így az ezen a területen folyó munka megjavításához is hozzájáruljunk...

- Der Bibliothekar, 1956. 4.sz. 205-210.lap.